

BILAN

RAPPORT 2008/039

Wijk en Aalburg (NB), Taxhof

Archeologische begeleiding

In opdracht van Geofox-Lexmond

Rapport-ID

Titel	Wijk en Aalburg (NB), Taxhof. Archeologische begeleiding.	
ISSN	1572-3194-2008/039	
Rapportnummer	2008/039	
Aantal pagina's	48	
Opdrachtgever	Geofox-Lexmond	
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. W. Wijnja	
Onderzoekskader	Nieuwbouw	
Projectleider BILAN	Mw. M.J.C. Kooi	
Auteur(s)	Mw. M.J.C. Kooi en dhr. C. Verbeek	
Kaarten en afbeeldingen	Dhr. W. van der Voort	
Datum definitief	01-04-08	
Digitale versie	01-04-08	
Verzending definitief aan	Geofox-Lexmond	
Akkoord BILAN	Dhr. C. Witteveen Directeur	Dhr. C. Verbeek Senior-archeoloog

BILAN

B: Fontys Hogescholen, Mollergebouw
Prof. Goossenslaan 1-01, ruimte A 1.16, Tilburg
P: Postbus 90903, 5000 GD TILBURG
T: 0877 876322
F: 013 5360051
E: bilan@fontys.nl
W: www.bilan.nl

© BILAN 2008

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch databestand of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1 Inleiding.....	9
1.1 Administratieve gegevens project.....	10
1.2 Ligging van het plangebied.....	11
1.3 Huidig en toekomstig gebruik.....	11
2 Vooronderzoek	12
2.1 Bureau- en booronderzoek.....	12
2.2 Proefsleuvenonderzoek.....	14
3 Archeologische begeleiding.....	15
3.1 Onderzoeksvragen.....	15
3.2 Onderzoeksmethode.....	16
3.3 Resultaten van de archeologische begeleiding	17
3.4 Interpretatie en datering	19
3.5 Toetsing en beantwoording	20
4 Conclusies	20
5 Literatuur.....	23
Bijlage 1: Administratieve gegevens en lijst met afkortingen conform ASB	25
Bijlage 2: Programma van Eisen.....	27
Bijlage 3: Vondstenlijst.....	37
Bijlage 4: Vlaktekeningen	39
Bijlage 5: Profielen.....	43
Bijlage 6: Vlaktekeningen proefsleuvenonderzoek	45
Bijlage 7: Overzicht archeologische perioden.....	47
Bijlage 8: Overzicht geologische perioden.....	48

Figuren

Fig. 1: Ligging van het plangebied in de regio.....	11
Fig. 2: Putten van het proefsleuvenonderzoek.....	14
Fig. 3: Locatie riolering.....	15
Fig. 4: Locatie werkputten	16
Fig. 5: Locatie riolering ten opzichte van proefsleuven 2006.....	19

Samenvatting

Op 30 maart 2007 verleende Geofox-Lexmond BV aan BILAN opdracht voor een archeologische begeleiding in het plangebied 'Taxhof' in de gemeente Wijk en Aalburg (provincie Noord-Brabant).

Tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2006 waren in twee werkputten greppelstructuren aangetroffen. De greppels vormden vermoedelijk perceelsgrenzen. Een aantal greppels is gedurende verschillende eeuwen in gebruik geweest. In één greppel werden vondsten uit de late Middeleeuwen in gesloten context aangetroffen.

Vondstmateriaal in het plangebied zoals het aardewerk, het walddglas, de loden ampul en tufsteen als bouwmetaal zou kunnen wijzen op welgestelde bewoners. Het feit dat een vrij groot vondstcomplex in primaire context is aangetroffen in een perceelsgracht zou kunnen wijzen op een huis of nederzetting in de nabijheid. Het zou mogelijk kunnen gaan om een *moated site*. Enkele honderden meters ten noordoosten van het plangebied ligt een motte-burcht, restant van een versterkte woonplaats of burcht op een antropogeen heuvel (monumentnr. 3792). Het overige vondstmateriaal duidt op normale off-site activiteiten tussen de veertiende en twintigste eeuw.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek is besloten tot een archeologische begeleiding van de civieltechnische werkzaamheden (aanleg riolering). De rioleringsleuf zal namelijk deels aangelegd worden in de zone waar tijdens het proefsleuvenonderzoek archeologische waarden zijn aangetroffen die als behoudenswaardig zijn gewaardeerd. Behoudenswaardige sporen zijn aangetroffen op ongeveer 0,80 tot 0,15 m +NAP. Toekomstige bodemingrepen zullen de archeologische waarden niet aantasten indien ze niet dieper reiken dan 1 m +NAP. Bodemingrepen dieper dan 1 m +NAP kunnen archeologische waarden verstoren en dienen daarom archeologisch begeleid te worden. De RWA- (regenwaterafvoer) en de DWA- (droogweerafvoer) riolering zal archeologische sporen kunnen aansnijden en verstoren. De feitelijke ontgravingsdiepte van de rioleringsleuf die van 26 tot en met 28 maart 2007 werd getrokken, varieerde van 0,13 tot 0,44 +NAP.

Tijdens de begeleiding van de graafwerkzaamheden werden geen sporen aangetroffen. Indien tijdens de verdere civieltechnische werkzaamheden onverhoopt archeologische waarden worden aangetroffen, dient men, conform de Wet op de archeologische monumentenzorg, hiervan melding te maken.

1 Inleiding

Op 30 maart 2007 verleende Geofox-Lexmond BV aan BILAN opdracht voor een archeologische begeleiding van civiel-technische graafwerkzaamheden in het plangebied "Taxhof" in de gemeente Wijk en Aalburg (Noord-Brabant).

De aanleiding voor de archeologische begeleiding was de bouw van woningen waardoor eventuele archeologische waarden werden bedreigd. In december 2004 waren door RAAP reeds een bureauonderzoek en een karterend booronderzoek uitgevoerd¹. De resultaten van dat onderzoek vormden de aanzet voor het proefsleuvenonderzoek dat in juni 2006 door BILAN is uitgevoerd. Tijdens dit proefsleuvenonderzoek werden in het plangebied archeologische waarden aangetroffen die als behoudenswaardig zijn gewaardeerd. Op basis van de geplande ingrepen is geadviseerd om niet meer heipalen te slaan dan bouwtechnisch noodzakelijk zijn. Andere bodemingrepen zullen de archeologische waarden niet bedreigen wanneer ze niet dieper reiken dan 1 m +NAP.

De RWA- (regenwaterafvoer) en de DWA- (droogweerafvoer) riolering zal mogelijk archeologische sporen aansnijden en verstoren. Gezien de aanwezigheid van deze sporen en gelet op de aanwezigheid van een monument (3786) direct ten westen van het plangebied is geadviseerd om bodemingrepen vanaf 1 m +NAP archeologisch te laten begeleiden. Concreet betekende dit de archeologische begeleiding van de rioleringswerken, om eventuele sporen te documenteren alvorens zij vernietigd werden.

Het graafbegeleiding werd uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1 en het Programma van Eisen².

De archeologische begeleiding vond plaats op 26, 27 en 28 maart 2007, de projectleiding was in handen van mw. M.J.C. Kooi, geassisteerd door dhr. Blom en stond onder supervisie van dhr. C. Verbeek (senior KNA-archeoloog). Als verantwoordelijke overheid trad de gemeente Wijk en Aalburg op.

¹ Van Dijk, 2005.

² Verbeek 2007, bijlage 2.

1.1 Administratieve gegevens project

Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Wijk en Aalburg
Plaats	Wijk en Aalburg
Toponiem	Taxhof
Straat	Polstraat
Hoekcoördinaten	NW: $x= 137.426, y= 418.071$ NO: $x= 137.506, y= 418.071$ Z: $x= 137.452; y= 417.925$
Oppervlakte plangebied	ca. 1 ha
Kaartblad	44F
Opdrachtgever	Geofox-Lexmond BV
Uitvoerder	BILAN
CIS meldingnummer	21908
BILAN projectcode	B1349
Verantwoordelijke overheid	Gemeente Wijk en Aalburg
Beheer en plaats van documentatie	BILAN ³
KNA	Versie 3.1

³ Binnen twee jaar na afronding van het veldwerk zal de onderzoeksdocumentatie, conform de eisen van het depot, worden overgedragen aan het Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant.

1.2 Ligging van het plangebied

Het plangebied is gelegen langs de zuidelijke rand van Wijk en Aalburg, gemeente Aalburg (provincie Noord-Brabant). Het perceel staat kadastraal bekend onder gemeente Aalburg, sectie F, nummer 2916. Het plangebied wordt in het noorden en het oosten begrensd door de (bebouwing aan de) Polstraat en in het zuiden door de Maasdijk. De totale oppervlakte bedraagt ongeveer 1 ha.

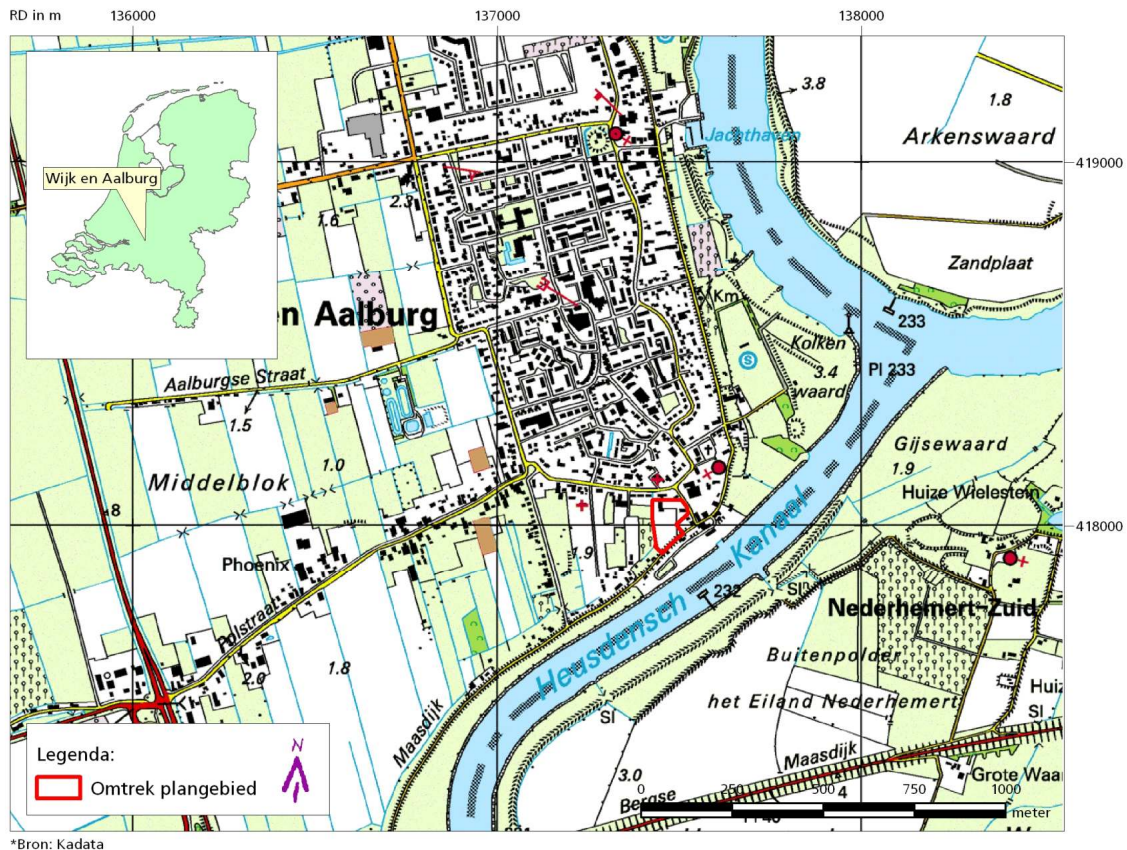

Fig. 1: Ligging van het plangebied in de regio

1.3 Huidig en toekomstig gebruik

Op het moment van het onderzoek lag het plangebied braak. In de toekomst zullen in het plangebied nieuwe woningen worden gebouwd. De geplande ontgravingsdiepte ten behoeve van de rioleringen varieert van 0,13 tot 0,44 m +NAP. Daarnaast zullen tot op grotere diepte heipalen worden geslagen.

2 Vooronderzoek

2.1 Bureau- en booronderzoek

Uit het bureau- en booronderzoek dat eind 2004 is uitgevoerd door RAAP⁴ blijkt dat het plangebied ligt in een holoceen overstromingsgebied waarvan de afzettingen onder te verdelen zijn in oeverwalafzettingen en komafzettingen.

Op de bodemkaart⁵ blijkt het plangebied te liggen in een gebied van overslaggronden (kaartenheid A0) die ontstaan zijn door dijkdoorbraken, waarbij zandig overslagmateriaal, afkomstig uit een doorbraakkolk, over het achterliggende land in een waaivormig patroon is afgezet. Het patroon van de afzetting is zeer onregelmatig. Zandige banen worden afgewisseld met plekken waar maar weinig overslag is terechtgekomen. Zo kunnen zand-, zavel- en kleilagen in sterk wisselende dikte voorkomen⁶.

Volgens het archeologische informatiesysteem (ARCHIS) is in de directe omgeving van het plangebied in een straal van ca. 500 meter een aantal archeologische vindplaatsen (ARCHIS-waarnemingsnrs. 37310, 40415, 253003, 253011, 253018, 253029, 253031 en 253033) en AMK-terreinen (monumentnrs. 3785, 3786, 3787 en 3792) bekend. Het gaat om vindplaatsen uit de Romeinse tijd, de vroege en de late Middeleeuwen. Romeinse nederzittingsresten zijn bekend uit percelen grenzend aan het plangebied, zoals de terreinen direct ten westen en noorden van het plangebied: de Polstraat en de Kerkstraat (monumentnrs. 3785 en 3787 en ARCHIS-waarnemingsnr. 253003). In de directe omgeving van het plangebied liggen diverse laatmiddeleeuwse vindplaatsen. Direct noordelijk en westelijk van het plangebied zijn, naast Romeinse resten, ook resten van een laatmiddeleeuwse nederzetting gevonden. Enkele honderden meters ten noorden van het plangebied zou oorspronkelijk een vierkant, door water omgeven middeleeuws gebouw met dikke muren hebben gestaan (monumentnr. 3787). Ook dit terrein heeft een hoge archeologische waarde. Enkele honderden meters ten noordoosten van het plangebied ligt een motte-burcht; restant van een versterkte woonplaats of burcht op een opgeworpen heuvel (monumentnr. 3792). Enkele honderden meters westelijk van het plangebied is nederzittingsmateriaal uit de Nieuwe Tijd (zeventiende tot negentiende eeuw) bekend (ARCHIS-waarnemingsnr. 253003).

Tijdens het veldonderzoek zijn elf boringen gezet in een grid van 40 bij 25 m in twee noord-zuid georiënteerde raaien. Ook is in de noordoost- en zuidoosthoek een boring gezet. Buiten enkele mogelijk natuurlijk verstoorde zones zijn nauwelijks bodemverstoringen dieper dan de bouwvoor waargenomen. Daarom zijn eventuele archeologische resten in het plangebied relatief intact.

De bodem van het plangebied bestaat uit fluviatiele afzettingen die onder te verdelen zijn in oeverwalafzettingen en komafzettingen. De top van de oeverafzettingen bestaan uit leemarm (licht)geel tot geelgrijs zand, waarin plaatselijk dikke kleilagen voorkomen. Plaatselijk zijn in de oeverwal dikke lagen grof zand of dikke kleilagen aanwezig. Dit zijn de oude bedding- en komgebieden van de oude voorganger van de Maas. De top van deze afzettingen bestaat uit licht tot matig lemig zand. De kleur varieert van grijsig tot bruin, met veel inspoeling van mangaan en ijzer. Dit is de B-horizont van de podzolbodem. De top van de oeverwal stijgt in noordelijke richting. In boring 1 lag de top dieper dan 3 m – mv, terwijl de top in de noordelijke helft van het plangebied zich doorgaans binnen de 0,5 m –mv bevond.

⁴ Van Dijk, 2005, pp. 10-12.

⁵ ARCHIS II.

⁶ Bodemkaart van Nederland. Toelichting bij kaartblad 44 Oost Oosterhout.

De flank van de oeverwal is afgedekt met zwak lemige, zware komklei, die de voorganger van de Maas in haar komgebieden heeft afgezet. Deze komklei is grijs tot blauwgrijs van kleur; plaatselijk bevat zij plantenresten en humeuze lagen. Deze fasen van vegetatiegroei en het begin van bodemvorming wijzen erop dat deze gebieden in het verleden in ieder geval niet permanent onder water stonden.

In de zuidelijke helft van het plangebied heeft aan de westflank van de oeverwal verspoeling plaatsgevonden. Daar is in enkele boringen een zandige kleilaag tot leemarme zandlaag aangeboord. Deze laag is enkele decimeters dik en daalt in westelijke richting van ca. 115 naar ca. 150 cm –mv. Deze verspoelingslaag is afgezet op de komklei. In het verspoelingspakket en in de top van de komklei heeft inspoeling van ijzer en mangaan plaatsgevonden. Dit wijst erop dat de bodem enigszins is gerijpt (zgn. oud oppervlak) en dat op dit niveau enige bodemvorming heeft plaatsgevonden. Mogelijk is dit oude oppervlak het niveau van de Romeinse tijd. Op het verspoelde pakket is grijze, matig tot licht siltige klei afgezet. In deze afzettingen ontbreken kenmerken van rijping en bodemvorming. Vermoedelijk zijn het jonge afzettingen die vanaf de Romeinse tijd door de benedenrivieren zijn afgezet.

Tijdens het veldonderzoek van RAAP zijn in enkele boringen archeologische indicatoren aangetroffen. De meeste daarvan bestaan uit houtskool, aangetroffen in de top van het oude oppervlak dat in de oever- en komafzettingen is gevormd. Omdat houtskool ook van nature in fluviaatiele afzettingen kan voorkomen, was het in dat stadium van onderzoek onduidelijk of het plangebied in de Romeinse tijd of Middeleeuwen bewoond is geweest of voor andere doeleinden is gebruikt. Het aangetroffen mogelijk prehistorisch/inheems-Romeins aardewerkfragment was te klein voor determinatie. Daarnaast is in diverse boringen steengoed-materiaal (Nieuwe Tijd) gevonden in de bouwvoor, waarin zich tevens veel recent materiaal bevond. Dit gegeven was in overeenstemming met de resultaten van het bureauonderzoek, waaruit was gebleken dat het plangebied in historische tijd als bouwland in gebruik is geweest.

Op basis van vondsten in aangrenzende percelen ten noorden en westen van het plangebied en in één boring binnen het plangebied zijn nederzettingsresten uit de Romeinse tijd en late Middeleeuwen binnen het plangebied te verwachten. Omdat in de omgeving van het plangebied ook vroegmiddeleeuwse vondsten zijn gedaan, bevinden zich in het plangebied mogelijk ook resten uit deze periode. Op de zandige oeverwal zijn waarschijnlijk alleen anorganische resten en grondsporen geconserveerd en in het kleiige komgebied is waarschijnlijk tevens archeobotanisch materiaal geconserveerd.

2.2 Proefsleuvenonderzoek

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dat in juni 2006 is uitgevoerd door BILAN zijn drie proefsleuven aangelegd, twee noord-zuid en één oost-west georiënteerd.

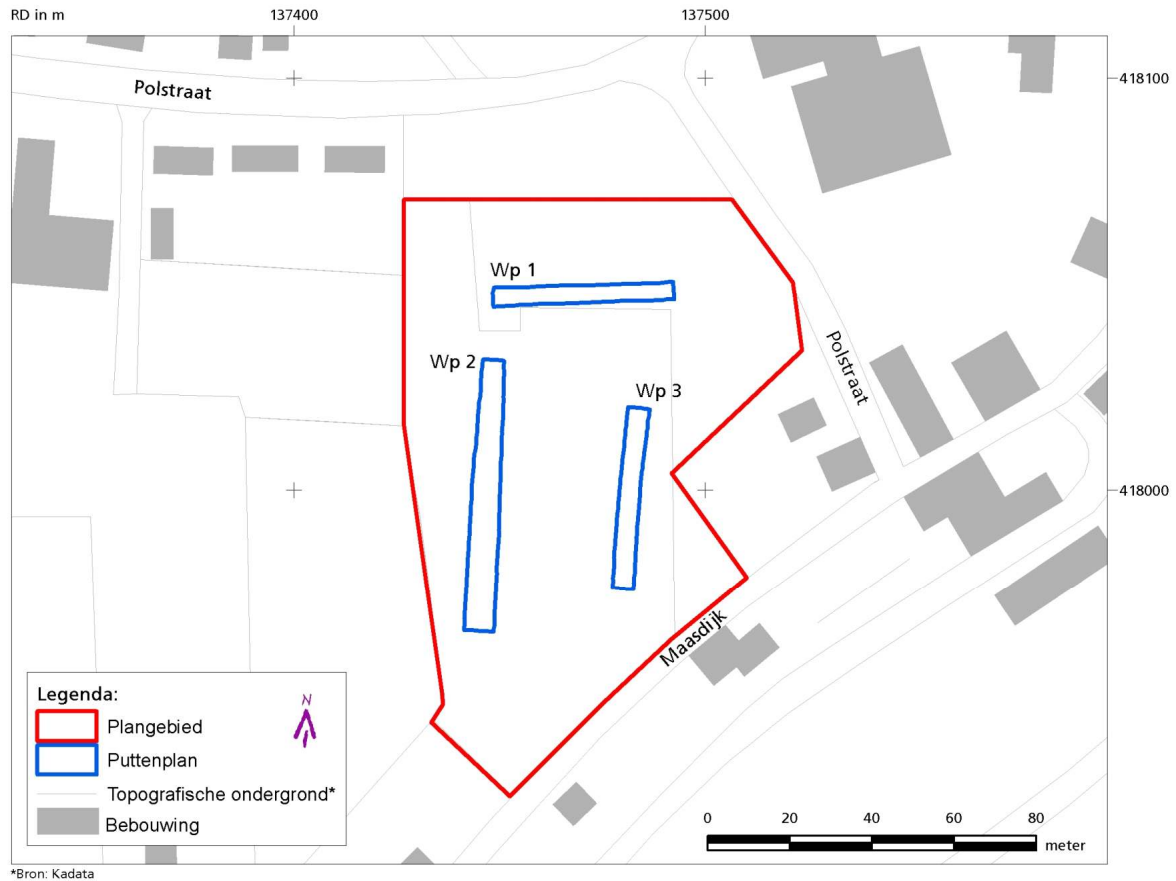

Fig. 2: Putten van het proefsleuvenonderzoek.

Er is tijdens dat onderzoek in werkputten 2 en 3 een aantal greppels aangetroffen. Het betreft naar alle waarschijnlijkheid perceelsgrenzen⁷.

Tijdens het onderzoek is uit verschillende greppels vondstmateriaal verzameld. Na bestudering daarvan bleek dat een aantal greppels gedurende verschillende eeuwen in gebruik is geweest. In werkput 3 was een spoor aanwezig dat een gesloten context vormde en te dateren was in de late Middeleeuwen (LMEB-LMEC).

De combinatie van het aardewerk, het walddglas, de loden ampul en tufsteen en kloostermoppen als bouw materiaal zou kunnen wijzen op welgestelde bewoners. Het aantreffen van een vrij groot vondstcomplex in primaire context in een perceelsgracht kan wijzen op een huis of nederzetting in de nabijheid van het spoor. Het zou mogelijk kunnen gaan om een *moated site*. Enkele honderden meters ten noordoosten van het plangebied ligt een motte-burcht, restant van een versterkte woonplaats of burcht op een opgeworpen heuvel (monumentnr. 3792).

Het overige vondstmateriaal duidt op normale *off-site* activiteiten tussen de veertiende en twintigste eeuw.

⁷ In bijlage 6 vlaktekeningen proefsleuvenonderzoek met locatie greppels.

3 Archeologische begeleiding

3.1 Onderzoeksvragen

Bij het civiel-technische graafwerk werd over een lengte van 211 meter een rioleringsleuf aangelegd met een ontgravingsdiepte variërend van 0,13 tot 0,44 m +NAP. Gezien de resultaten van de vooronderzoeken was een archeologische begeleiding aanbevolen bij bodemingrepen dieper van 80 cm +NAP.

De graafbegeleiding diende antwoord te geven op de volgende, in het Programma van Eisen⁸ vastgelegde, vragen:

- Wat is de aard, ouderdom, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen die worden aangesneden?
- Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?

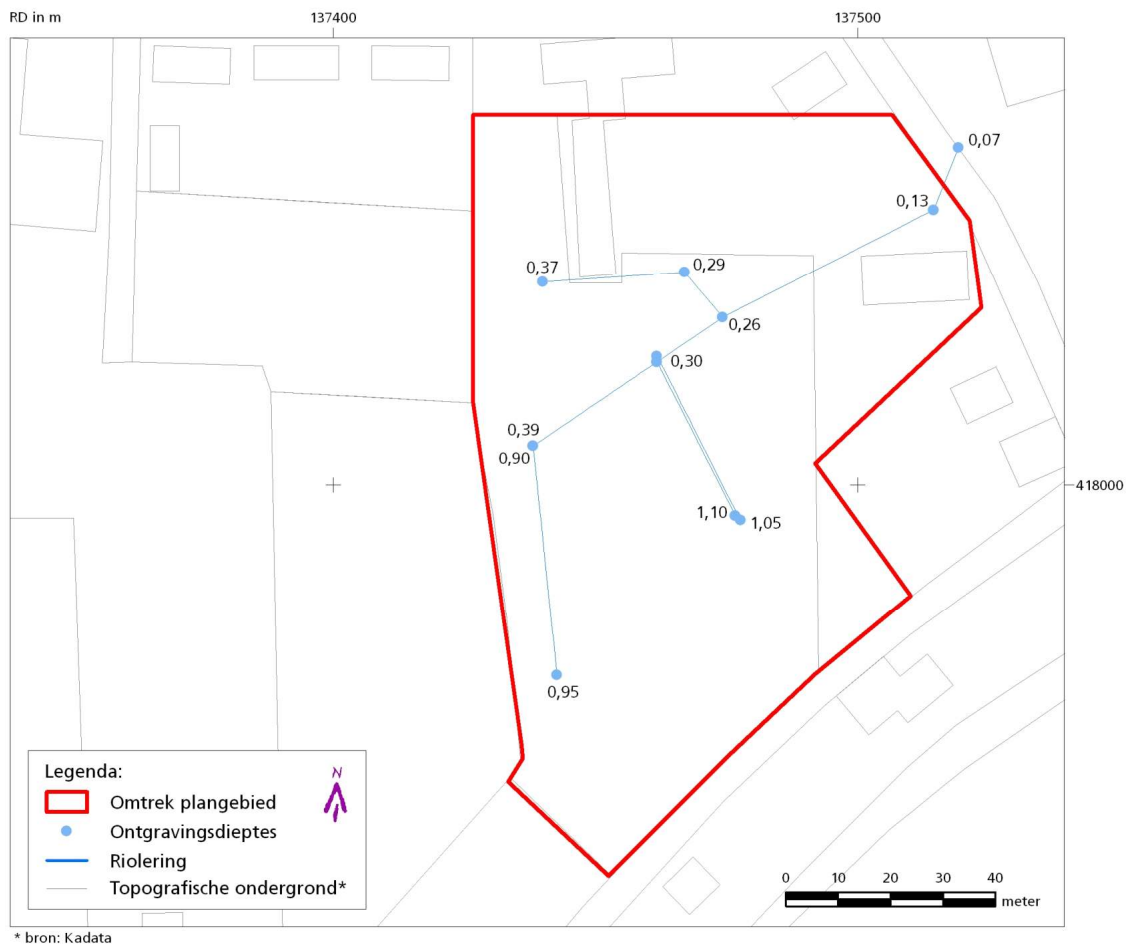

Fig. 3: Locatie riolering
(Bron: G.v.Hemert Onroerend Goed BV).

⁸ Verbeek 2007.

3.2 Onderzoeksmethode

Het Programma van Eisen geeft aan dat over een lengte van 211 m een rioleringsleuf zal worden aangelegd, die zich deels uitstrekt tot de zone waar bij het proefsleuvenonderzoek behoudenswaardige archeologische waarden waren aangetroffen op ongeveer 0,80 tot 0,15 m +NAP. Toekomstige bodemingrepen zullen de archeologische waarden niet aantasten indien niet dieper reiken dan 1 m +NAP. Bodemingrepen dieper dan 80 cm +NAP kunnen archeologische waarden verstoren en dienen daarom archeologisch begeleid te worden. De RWA- (regenwaterafvoer) en de DWA- (droogweerafvoer) riolering zal archeologische sporen kunnen aansnijden en verstoren (fig. 3). De feitelijke ontgravingsdiepte van de rioleringsleuf varieerde van 0,13 tot 0,44 m +NAP.

In werkelijkheid werd 112 m rioolsleuf begeleid (fig.4). De sleuven 1 en 2 zijn door omstandigheden zonder begeleiding⁹ aangelegd en de westelijke sleuf (fig. 3) die noordwest-zuidoost georiënteerd lag richting de Maasdijk kon volgens de civieltechnische uitvoerder zonder begeleiding worden uitgevoerd omdat de ontgravingsdiepte van de RWA- (regenwaterafvoer) en DWA- (droogweerafvoer) respectievelijk 1,05 en 1,10 m +NAP was. .

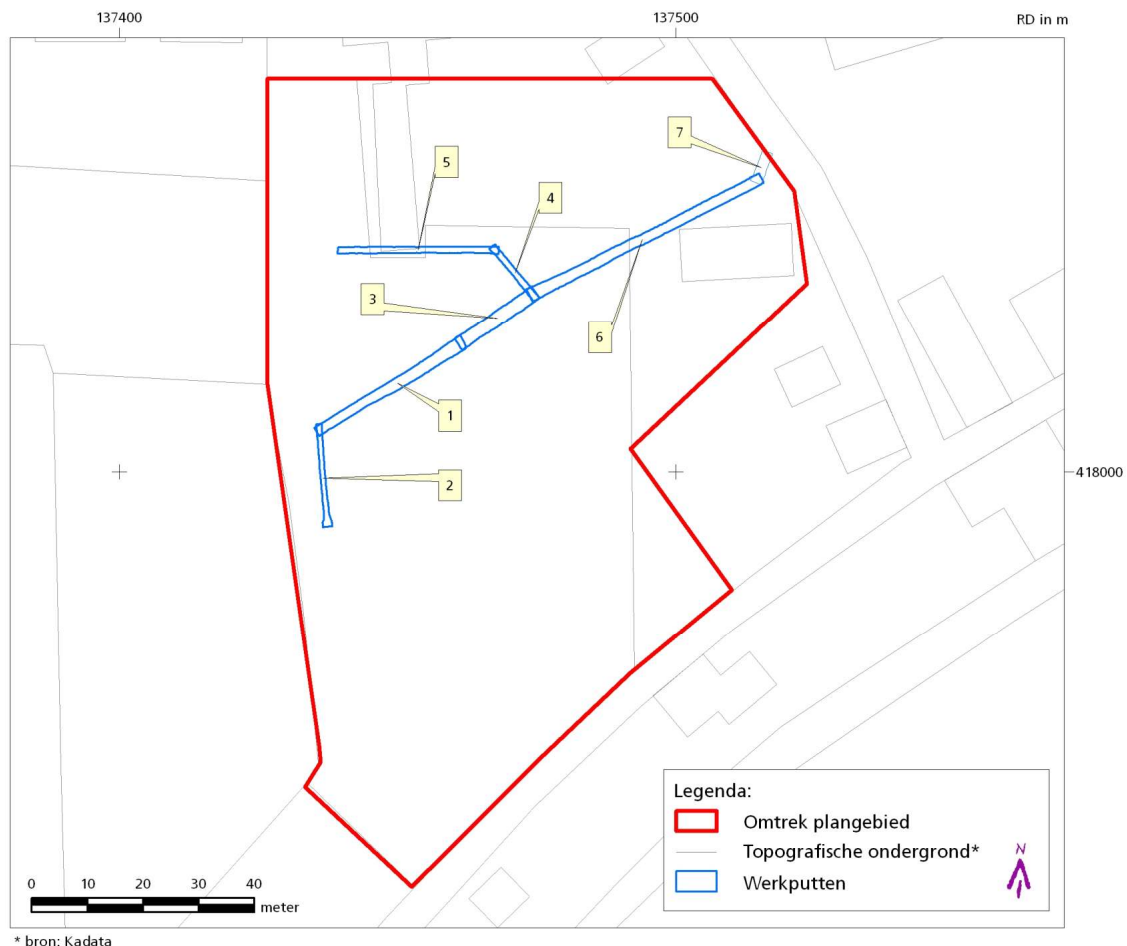

Fig. 4: Locatie werkputten.

⁹ Civieltechnische uitvoerder heeft eerst in een laat stadium contact opgenomen met BILAN waardoor het veldteam niet tijdig aanwezig konden zijn om het graven van rioolsleuven te begeleiden.

De rioolsleuven werden aangelegd door een graafmachine met gladde bak door laagsgewijs te verdiepen tot op het niveau van de civieltechnische ingrepen.

Bij het verdiepen naar het definitieve ontgravingsvlak werd het vlak afgezocht op aanlegvondsten. De stort uit de sleuven werd systematisch afgezocht met een metaaldetector.

De sleuven werden ingemeten, getekend, gefotografeerd en gewaterpast. Het vlak werd getekend op schaal 1:50.

De werkput werd ingetekend aan de hand van het meetsysteem uitgezet voor het bepalen van de rioolsleuven. De coördinaten werden BILAN ter beschikking gesteld door G. van Hemert Onroerend Goed BV. De meetpunten werden gekoppeld aan het landelijke coördinatennet.

Tijdens de begeleiding diende om de twintig meter een profielkolom te worden gedocumenteerd. Door instortingsgevaar werden de sleuven echter trapsgewijs aangelegd waardoor de profielen niet regelmatig gedocumenteerd konden worden. Er werden twee profielkolommen met een breedte van 60 tot 80 cm, opgeschaafd, gefotografeerd en gedocumenteerd. De profielen werden getekend op schaal 1:20. Op de profieltekening werden de NAP-hoogten gezet en werd de hoogte van het opgravingsvlak aangegeven.

3.3 Resultaten van de archeologische begeleiding

3.3.1 Stratigrafie

In totaal werden twee profielen afgestoken, gefotografeerd en getekend (bijlage 5). Uit de profielen bleek ruim 80 cm van het oorspronkelijke bodemprofiel verstoord te zijn en opgevuld met bouwzand. De stratigrafie zal hieronder per profiel worden besproken. De hoogte van het maaiveld varieerde van 1,61 m +NAP in het zuiden tot 2,51 +NAP in het noorden.

Profiel 1

De bovenkant van het profiel bestond uit ruim 20 cm opgebracht bouwzand. Een deel van het bouwzand was tijdens aanleg van het riool al weggegraven. Onder de opgebrachte laag bevonden zich verschillende lagen komklei. Direct onder het bouwzand bevond zich een 40 cm dikke lichtgrijsbruine, sterk siltige kleilaag met oxidatie en een zwak gehalte aan organische stof. Direct daaronder lag een 8 cm dikke grijsbruine gerijpte, zwak zandige klei met schelpjes en kiezels. Daaronder lag een 20 cm dikke grijze zandige klei met oxidatieverschijnselen. Onder deze kleilaag lag de top van de oeverwal op ongeveer 0,88 m +NAP. Het geulzand bestond uit lichtbruingeel, matig grof, zwak siltig zand met enkele brokjes grijze matig siltige klei.

Profiel 2

De bovenkant van het profiel bestond uit ruim 80 cm opgebracht bouwzand. Onder deze laag bevonden zich verschillende kleiig zandige lagen afgewisseld met zwak siltige zandlagen. Direct onder de opgebrachte laag bevond zich een 24 cm dikke lichtbruingrijze, matig grof, kleiig zand. Onder deze kleiige zandlaag bevond zich een 20 cm dikke laag van bruinwitte, matig grof, zwak siltig zand met kleibrokjes. Direct daaronder lag de top van de oeverwal op ongeveer 0,90 +NAP. De bovenkant van de oeverwal bestond uit een 20 cm dikke laag van oranje, matig grof, zwak siltig zand met oxidatieverschijnselen (laag 5). Naar het oosten toe werd deze laag van de bovenliggende laag gescheiden door een 10 cm dikke laag van grijs, matig grof, kleiig zand (laag 4). Onder laag 5 lag een 12 cm dikke laag van witgeel, matig grof, zwak siltig zand. Daaronder was een lichtbruingrijze, matig grof, zwak siltige laag aanwezig.

3.3.2 Sporen en structuren

Er werden tijdens de begeleiding van de rioolsleuven geen sporen (bijlage 4) in het vlak aangetroffen. De hoogte van het vlak varieerde van 0,13 tot 0,44 m +NAP.

3.3.3 Vondstmateriaal

Tijdens de onderhavige begeleiding werden met de metaaldetector vijf fragmenten metaal (vondstnr. 1 (bijlage 3) in de stort van de rioolsleuven gevonden: twee stukjes lood, twee munten waarvan één gedateerd is in 1825, de andere kon niet gedateerd worden door een slechte conservering, en een onderdeel van een recente gesp.

3.4 Interpretatie en datering

Tijdens de archeologische begeleiding werden gedurende de graafwerkzaamheden¹⁰ geen sporen waargenomen. De perceelgreppels die tijdens het proefsleuvenonderzoek in de werkputten 2 en 3 waren aangetroffen, zouden tijdens de aanleg van de riolsleuf richting de Maasdijk (na 15 april) niet verstoord worden doordat de RWA- (regenwaterafvoer) en DWA- (droogweerafvoer) riolering volgens de gegevens van de civieltechnische uitvoerder niet dieper werden aangelegd dan 1,10 en 1,05 m +NAP. (fig. 5). De overige riolsleuven werden in een zone aangelegd waar tijdens het proefsleuvenonderzoek verstoringen waren aangetroffen.

De metalen vondsten die tijdens de archeologische begeleiding in de stort waren aangetroffen, hadden mogelijk een relatie met de perceelgreppels die tijdens het proefsleuvenonderzoek waren aangetroffen. Een munt kon gedateerd worden in 1825 en de perceelgreppels zijn zichtbaar op kaarten uit 1832.

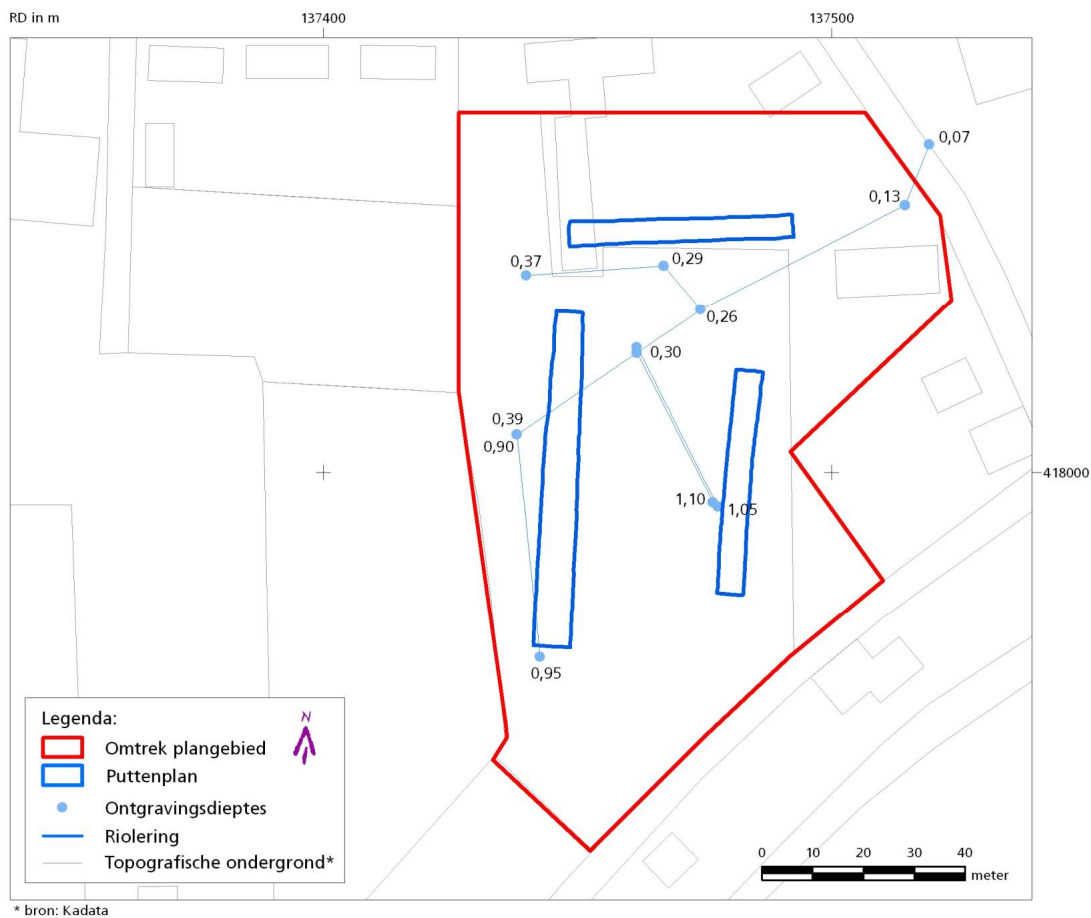

Fig. 5: Locatie riolering ten opzichte van proefsleuven 2006.
(Bron: G.v.Hemert Onroerend Goed BV).

¹⁰ Riolsleuven 3 t/m 7.

3.5 Toetsing en beantwoording

Tijdens de begeleiding diende antwoord gegeven te worden op de volgende, in het Programma van Eisen ¹¹ vastgelegde, vragen:

Wat is de aard, ouderdom, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen die worden aangesneden?

Tijdens het begeleiden van de graafwerkzaamheden werden geen sporen in het vlak aangetroffen.

Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?

Tijdens het begeleiden van de graafwerkzaamheden werden met een metaaldetector metalen voorwerpen in de stort van de riolsleuf gevonden. De metalen voorwerpen bestaan uit twee fragmenten lood, twee munten waarvan één gedateerd is in 1825, en een onderdeel van een gesp.

4 Conclusies

Tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2006 waren in twee werkputten greppelstructuren aangetroffen. De greppels vormden vermoedelijk perceelsgrenzen. Een aantal greppels is gedurende verschillende eeuwen in gebruik geweest. In één greppel (spoor 1 in werkput 3) zijn vondsten uit de late Middeleeuwen aangetroffen in gesloten context.

Vondstmateriaal in het plangebied zoals het aardewerk, het waldglas, de loden ampul en tufsteen als bouw materiaal zou kunnen wijzen op welgestelde bewoners. Het aantreffen van een vrij groot vondstcomplex in primaire context in een perceelsgracht kan wijzen op de aanwezigheid van een huis of nederzetting in de nabijheid van het spoor. Het zou mogelijk kunnen gaan om een *moated site*. Enkele honderden meters ten noordoosten van het plangebied ligt een motte-burcht, restant van een versterkte woonplaats of burcht op een opgeworpen heuvel (monumentnr. 3792). Het overige vondstmateriaal duidt op normale *off-site* activiteiten tussen de veertiende en twintigste eeuw.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek is besloten tot een archeologische begeleiding van de civiel-technische werkzaamheden (aanleg riolering). De rioleringsleuf zal namelijk deels aangelegd worden in de zone waar tijdens het proefsleuvenonderzoek archeologische waarden zijn aangetroffen die als behoudenswaardig zijn gewaardeerd. Behoudenswaardige sporen zijn aangetroffen op ongeveer 0,80 tot 0,15 m +NAP. Toekomstige bodemingrepen zullen de archeologische waarden niet aantasten indien ze niet dieper reiken dan 1 m +NAP. Bodemingrepen dieper dan 1 m +NAP kunnen archeologische waarden verstoren en dienen daarom archeologisch begeleid te worden. De RWA- (regenwaterafvoer) en de DWA- (droogweerafvoer) riolering zal archeologische sporen kunnen aansnijden en verstoren. De feitelijke ontgravingsdiepte van de rioleringssleuf die van 26 tot en met 28 maart 2007 werd getrokken, varieerde van 0,13 tot 0,44 +NAP.

Tijdens de begeleiding van de graafwerkzaamheden werden geen sporen aangetroffen. Dit neemt niet weg dat er zich binnen het plangebied een behoudenswaardige vindplaats bevindt, deze is alleen bij de aanleg van de rioleringssleuven niet aangesneden. Toekomstige bodemingrepen binnen het plangebied dieper dan 1 m + NAP dienen vooraf te worden gegaan door een definitief onderzoek in de vorm van een

opgraving. In sommige gevallen kan dit definitief onderzoek in de vorm van een begeleiding (een opgraving met beperkingen) worden uitgevoerd, dit ter beoordeling van het bevoegd gezag.

¹¹ Verbeek 2007.

5 Literatuur

- Berendsen & Stouthamer 2001 H.J.A. Berendsen & E. Stouthamer. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse delta, The Netherlands*. Koninklijke Van Gorcum – Assen 2001.
- Dijk 2004 X.C.C. van Dijk. *Plangebied Polstraat te Wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veld*. RAAP-notitie 977.
- Harbers 1990 P. Harbers. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 44 Oost Oosterhout*. Staring Centrum, Stiboka, Wageningen, 1990.
- Verbeek 2007 C. Verbeek. Programma van Eisen. Archeologische begeleiding. Wijk en Aalburg (NB), Taxhof. Bilan.
- Kaarten**
- Archis II *Archis II, registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten*. Te raadplegen via <http://archis2.archis.nl>.
- Bodemkaart *Bodemkaart van Nederland 1:50.000. 44 Oost Oosterhout*. Staring Centrum, Wageningen 1990.

Bijlage 1: Administratieve gegevens en lijst met afkortingen conform ASB**Afkortingen**

AWX	Aardewerk
BAR	Archeologische boring
BG	Bijmenging grind
BH	Bijmenging humus
BOT	Botresten
BST	Baksteen
CA	Kalkgehalte
FFEC	IJzerconcreties
FOV	Fosfaatvlekken
GD	Grondsoort
GLS	Glas
GMK	Grindmediaanklasse
GWB	Grondwaterstand na beëindiging boring
HK	Hoofdkleur
HKB	Brokken houtskool
HKF	Fijn verdeelde houtskool
HO	Hout
IK	Intensiteit kleur
LDO	Onderdiepte laag
LHU	Huttenleem
MSL	Metaalslak
PLH	Plantenresten hoeveelheid
ROV	Roestvlekken
SCH	Schelpmateriaal
SVU	Vuursteen
SXX	Natuursteen
TK	Tweede kleur
ZM	Zandmediaan
ZMK	Zandmediaanklasse

Kleurcodes boorstaten

bl	blauw
br	bruin
do	donker
ge	geel
gn	groen
gr	grijs
li	licht
ol	olijf
or	oranje
pa	paars
ro	rood
rz	roze
wi	wit
zw	zwart

Bijlage 2: Programma van Eisen

BILAN

Postbus 90903
5000 GD Tilburg
t: 0877 876322
f: 013 5360051
e: bilan@fontys.nl
l: www.bilan.nl

Programma van Eisen
Archeologische begeleiding

Wijk en Aalburg (NB), Taxhof

Datum: 30/01/2007
Versie: 2

LOCATIE	Wijk en Aalburg (NB), Taxhof
PROJECT	Wijk en Aalburg (NB), Taxhof

PLAATS BINNEN ARCHEOLOGISCH PROCES
Archeologische begeleiding.

OPSTELLER	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Auteurs	BILAN Dhr. C. Verbeek Postbus 90903 / 5000 GD Tilburg Tel. 0877-876322 / c.verbeek@fontys.nl	30/01/2007	
Projectleider (senior archeoloog)	BILAN Dhr. C. Verbeek Postbus 90903 / 5000 GD Tilburg Tel. 0877-876322 / c.verbeek@fontys.nl	30/01/2007	
Mede-opstellers			

OPDRACHTGEVER	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
	Geofox-Lexmond Pagasusweg 2 Postbus 2205 5001 CE Tilburg contactpersoon : dhr. W. Wijnja email: W.Wijnja@Geofox-Lexmond.nl		

BEVOEGD GEZAG	Naam, adres, telefoon, e-mail	datum	paraaf
Gemeente	Gemeente Aalburg Postbus 40 4260 AA Wijk en Aalburg contactpersoon: M. van Doornik tel: 0416-698714		
Goedkeuring namens Bevoegd Gezag	BAAC Senior-archeoloog: J. van der Weerden Graaf van Solmsweg 103 5222 BS 's-Hertogenbosch tel: 073-6136219		
Overig / onbekend (toelichten)			
RACM (beschermd monument / projectvergunning / grote projecten)			

UITVOEREND BEDRIJF / INSTELLING*	
Naam	
Contactpersoon	
Telefoon / e-mail	

DATUM ONDERZOEK	
Start	Na accordering van het Programma van Eisen en in overleg met de opdrachtgever
Duur	

BASISGEGEVENS	
Projectnaam	Taxhof
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Wijk en Aalburg
Plaats	Aalburg
Toponiem	Polstraat
Gemeente code	AAB
Kaartblad	44F
X-centrumcoördinaat	137.630
Y-centrumcoördinaat	418.010
Kadaster-nr.	Gemeente Aalburg, sectie F, nummer 2916
CMA/AMK-status	Nvt
CAA-nr.	Nvt
CMA-nr.	Nvt
ARCHIS-monument-nr.	Nvt
ARCHIS-waarnemings-nr.	Nvt.
CIS-code (onderzoeksmeldingsnummer)	21908

* Vaak is bij het opstellen van een PvE het uitvoerend bedrijf of instelling (nog) niet bekend; bij de melding ex art. 41 Mw is dit echter wel het geval. Op laatstgenoemd moment moet dit onderdeel zijn ingevuld

Oppervlakte plan- of onderzoeksgebied	Plangebied: ca. 1 ha Onderzoeksgebied: binnen het plangebied wordt over een lengte van 211 meter (zie figuur 1) rioleringsleuf aangelegd met ontgravingsdiepte variërend tussen 0,13 en 0,44 +NAP.
Huidig grondgebruik	Braakliggend

PERIODE(N)	COMPLEXTYPE(N)
Vroege prehistorie (paleo/meso/neo)	Onbekend
Late prehistorie (brons/ijzer)	Onbekend
Romeinse tijd	Nederzetting: ten noorden en westen van het plangebied zijn Romeinse nederzettingen aangetroffen en in één boring is een mogelijk inheems Romeinse scherf in het plangebied aangetroffen. Tijdens het proefsleufonderzoek werden enkele Romeinse scherven bij de aanleg van het vlak verzameld. Sporen uit de Romeinse tijd werden niet aangetroffen.
Middeleeuwen (vroeg/laat/NT)	In twee werkputten werden greppelstructuren aangetroffen. De greppels vormen vermoedelijk perceelsgrenzen. Een aantal greppels is gedurende verschillende eeuwen in gebruik geweest. In één greppel (spoor 1 in werkput 3) zijn vondsten uit de late Middeleeuwen in gesloten context aangetroffen. Vondstmateriaal in het plangebied zoals het aardewerk, het waldglas, de loden ampul en tufsteen als bouwmetaal zou kunnen wijzen op welgestelde bewoners. Het feit dat een vrij groot vondstcomplex in primaire context wordt aangetroffen in een perceelsgracht zou erop kunnen wijzen dat zich in de nabijheid van spoor 1 een huis of nederzetting bevindt. Het zou kunnen gaan om bijvoorbeeld een moated site. Enkele honderden meters ten noordoosten van het plangebied ligt een motte-burcht, restant van een versterkte woonplaats of burcht op een antropogeen opgeworpen heuvel (monumentnr. 3792). Het overige vondstmateriaal duidt op normale off-site activiteiten tussen de veertiende en twintigste eeuw.

1. Doel en reden van het onderzoek

Doel	Het vaststellen van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden tijdens niet-archeologische graafwerkzaamheden, zijnde het graven van rioleringsleuven.
Reden	Tijdens het proefsleufonderzoek werden archeologische waarden aangetroffen die als behoudenswaardig werden gewaardeerd. Toekomstige bodemingrepen zullen de archeologische waarden niet aantasten indien ze maximaal tot 1.00m +NAP reiken. Bodemingrepen dieper dan 80cm +NAP kunnen archeologische waarden verstoren en dienen daarom archeologisch begeleid te worden. Bij het uitvoeren van het bouwplan zal de RWA- en de DWA-riolering archeologische sporen kunnen aansnijden en verstoren (zie figuur 1).
Selectiebesluit (alleen na IVO)	

2. Resultaten van het tot dusver uitgevoerde onderzoek

Administratieve gegevens

Bureauonderzoek	
Uitvoerder	RAAP
Uitvoeringsperiode	December 2004
Publicatie	Van Dijk, X.C.C., 2005. Plangebied Polstraat te Wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-Notitie 977.
Overig onderzoek	
Uitvoerder	RAAP
Uitvoeringsperiode	December 2004
Uitvoeringsmethode	Karterend booronderzoek
Publicatie	Van Dijk, X.C.C., 2005. Plangebied Polstraat te Wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-Notitie 977.
Uitvoerder	Bilan
Uitvoeringsperiode	Juni 2006
Uitvoeringsmethode	Proefsleuven
Publicatie	N. Krekelbergh en H. Vanneste, 2006. Wijk en Aalburg (NB), Taxhof. Archeologisch proefsleuvenonderzoek. Bilanrapport 2006/151.

Bewaarplaats van vondsten en documentatie

Resultaten: landschappelijke en aardwetenschappelijke context	
Huidig grondgebruik; (sub) recente ingrepen en verstoringen	
NAP-hoogte maaiveld	Ca. 13 m +NAP
Fysiek-landschappelijke, geologische, geomorfologische en bodemkundige kenmerken	<p>De ondergrond in het plangebied bestaat uit fluviatiele afzettingen, die onder te verdelen zijn in oeverwalafzettingen en komafzettingen. De top van de oeverafzettingen bestaat uit leemarm, (licht) geel tot geelgrijs zand, waarin plaatselijk dikke kleilagen voorkomen. Plaatselijk zijn in de oeverwal dikke lagen grof zand of dikke kleilagen aanwezig. Dit zijn de oude bedding en komgebieden van de voorganger van de Maas. De top van deze afzettingen bestaat uit licht tot matig lemig zand. De top van de oeverwal stijgt in noordelijke richting. In het uiterste zuiden van het plangebied ligt de top dieper dan 3m –mv., terwijl in de noordelijke helft van het plangebied de top zich meestal binnen ca. 0,5 m –mv bevindt. De flank van de oeverwal is afgedekt met zwak lemige, zware komklei, die de voorganger van de Maas heeft afgezet.</p> <p>In de zuidelijke helft van het plangebied heeft aan de westflank van de oeverwal verspoeling plaatsgevonden.</p> <p>Bodemkundig komen in het plangebied overslaggronden voor die ontstaan zijn door dijkdoorbraken waarbij zandig overslagmateriaal, afkomstig uit een doorbraakkolk, over het achterliggende land in een waaivormig patroon is afgezet.</p>
Cultuurlandschappelijke en historisch-geografische kenmerken	

Resultaten: perioden en sites	
Regionale archeologische context	<p>De ondergrond in het plangebied bestaat uit fluviatiele afzettingen, die onder te verdelen zijn in oeverwalafzettingen en komafzettingen. De top van de oeverafzettingen bestaat uit leemarm, (licht) geel tot geelgrijs zand, waarin plaatselijk dikke kleilagen voorkomen. Plaatselijk zijn in de oeverwal dikke lagen grof zand of dikke kleilagen aanwezig. Dit zijn de oude bedding en komgebieden van de voorganger van de Maas. De top van deze afzettingen bestaat uit licht tot matig lemig zand. De top van de oeverwal stijgt in noordelijke richting. In het uiterste zuiden van het plangebied ligt de top dieper dan 3m –mv., terwijl deze zich in de noordelijke helft van het plangebied meestal binnen ca. 0,5 m –mv bevindt. De flank van de oeverwal is afgedekt met zwak lemige, zware komklei, die de voorganger van de Maas heeft afgezet. In de zuidelijke helft van het plangebied heeft aan de westflank van de oeverwal verspoeling plaatsgevonden.</p> <p>Bodemkundig komen in het plangebied overslaggronden voor die ontstaan zijn door dijkdoorbraken waarbij zandig overslagmateriaal, afkomstig uit een doorbraakkolk, over het achterliggende land in een waaivormig patroon is afgezet.</p> <p>Volgens ARCHIS zijn in de directe omgeving van het plangebied (straal van ca. 500 meter) een aantal archeologische vindplaatsen (ARCHIS-waarnemingsnrs. 37310, 40415, 253003, 253011, 253018, 253029, 253031 en 253033) en AMK-terreinen (monumentnrs. 3785, 3786, 3787 en 3792) bekend. Het gaat om vindplaatsen uit de Romeinse tijd, de vroege en de late Middeleeuwen. Romeinse nederzettingen zijn bekend uit percelen grenzend aan het plangebied, zoals de terreinen direct ten westen en noorden van het plangebied: de Polstraat en de Kerkstraat (monumentnrs. 3785 en 3787 en ARCHIS-waarnemingsnr. 253003). In de directe omgeving van het plangebied liggen verschillende laatmiddeleeuwse vindplaatsen. Direct noordelijk en westelijk van het plangebied zijn, naast Romeinse resten, ook resten van een laatmiddeleeuwse nederzetting gevonden. Enkele honderden meters ten noorden van het plangebied zou oorspronkelijk een vierkant, door water omgeven middeleeuws gebouw met dikke muren hebben gestaan (monumentnr. 3787). Ook dit terrein heeft een hoge archeologische waarde. Enkele honderden meters ten noordoosten van het plangebied ligt een motte-burcht; restant van een versterkte woonplaats of burcht op een antropogeen opgeworpen heuvel (monumentnr. 3792). Enkele honderden meters westelijk van het plangebied is ook nederzettingmateriaal uit de Nieuwe Tijd (zeventiende tot negentiende eeuw) bekend (ARCHIS-waarnemingsnr. 253003).</p>
Aard en ouderdom van de vindplaats	Nederzetting; binnen het plangebied werden greppels aangetroffen uit de periode LMEB – Nieuwe Tijd.
Gaafheid en conservering (structuren, sporen, vondsten, paleo-ecologische resten)	De sporen zijn goed herkenbaar in het vlak en zijn globaal voldoende diep bewaard om hen als gaaf te waarderen. Het anorganisch vondstmateriaal is algemeen goed tot zeer goed bewaard. Het organisch materiaal (bot en leer) is door de kleiige vulling van de sporen goed geconserveerd. Archeobotanische monsters uit proefsleufonderzoek zijn niet gewaardeerd.

Begrenzings en oppervlakte van de <u>totale</u> vindplaats (dus ook <u>buiten</u> het plangebied)	Onbekend
Begrenzing en oppervlakte van (het deel van) de vindplaats <u>binnen</u> het plangebied	Onbekend
Archeologische stratigrafie en diepte van vondstlagen	Vanaf het maaiveld bestaat de bodem globaal genomen uit komklei. De bovenste 20-40 cm werden gevormd door de bouwvoor. Onder de bouwvoor bevonden zich verschillende lagen komklei. De geulzanden liggen in het noorden van het plangebied het dichtst aan het oppervlak en hellen naar het zuiden af. Archeologische sporen werden zowel in de komklei als in het geulzand aangesneden vanaf ca. 80 cm +NAP tot ca. 15 cm +NAP.

Archeologische verwachting op basis van het vooronderzoek	
Structuren en sporen	Grachten/greppels, kuilen, paalkuilen, muurwerk
Artefacten: anorganisch	Aardewerk, metaal, glas, bouwmateriaal
Artefacten: organisch	Leer, bot.
Paleo-ecologische resten	Hout, dierlijk bot
Complexiteit	Standaard

3. Vraagstelling	
Onderzoekskader, relatie met NOA, synergie	
Onderzoeksvragen	Wat is de aard, ouderdom, omvang, kwaliteit en verloop van de archeologische sporen die worden aangesneden? Wat is de datering van de archeologische vondsten en tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij?
Aanbevelingen	
Beperkingen	

4. Veldwerk	
Strategie	Het doen van waarnemingen tijdens niet-archeologische graafwerkzaamheden; namelijk de aanleg van rioleringsleuven.
Methoden en technieken	<p>De rioleringsleuven dienen aangelegd te worden met behulp van een graafmachine met gladde bak door laagsgewijs te verdiepen tot op het niveau van de civiel-technische ingrepen. Bij de aanleg van het vlak wordt gebruik gemaakt van een metaaldetector voor het opsporen van metaalvondsten. Tevens worden bij het verdiepen naar het definitieve ontgravingsvlak (maximale diepte waarop de civieltechnische werken worden uitgevoerd) vondsten verzameld.</p> <p>Sporen worden gedocumenteerd (ingetekend en gefotografeerd) op het niveau waarop ze worden aangesneden.</p> <p>Bij de aanleg van het vlak wordt vondstmateriaal per stratigrafische laag, per spoor of – indien het vlakvondsten betreft - in vakken van 5 strekkende meter verzameld. Vondstconcentraties en relevante metaalvondsten worden ingemeten.</p> <p>Ook de stort uit de rioleringsleuven en uit gecoupeerde grondsporen wordt onderzocht met de metaaldetector.</p> <p>Vlakken worden waar nodig geschaafd, gefotografeerd, ingekrast en getekend op schaal 1:50. Het vlak wordt gewaterpast en sporen worden alleen gecoupeerd indien ten behoeve van de civieltechnische werkzaamheden verdiept wordt naar een dieper niveau.</p> <p>Er dienen foto's gemaakt te worden van de algemene situatie, het vlak, de profielen, de grondsporen in het vlak en de coupes. Ook dienen belangwekkende vondsten op de plaats van aantreffen gefotografeerd te worden.</p> <p>In principe wordt van de rioleringsleuf om de 20 meter de profielopbouw gedocumenteerd. In ieder geval worden profielen gedocumenteerd op locaties waar archeologische sporen worden aangesneden.</p> <p>Vlaktekeningen worden op schaal 1:50 getekend; tevens worden op deze tekeningen de NAP-hoogten van het vlak aangegeven en de locatie van de profieltekeningen en foto's. Profiel en coupes worden op schaal 1:20 getekend. Op de profieltekeningen worden de NAP-hoogten gezet en tevens zal de hoogte van het opgravingsvlak aangegeven worden op de tekening.</p>
Fysisch-geografisch onderzoek	In verband met het beantwoorden van de vragen die samenhangen met de natuurlijke ondergrond in het plangebied dient bij het beschrijven en interpreteren van de profielen een fysisch geograaf betrokken te zijn.
Structuren en grondsporen	Zie methoden en technieken.

Artefacten: anorganisch	Bij de aanleg van het vlak wordt gebruik gemaakt van een metaaldetector voor het opsporen van metaalvondsten. Bij de aanleg van het vlak wordt vondstmateriaal per stratigrafische laag, per spoor of in vakken van 5 strekkende meter verzameld. Bij het couperen worden vondsten per spoor en/of spoorlaag verzameld. Uit de profielen wordt vondstmateriaal verzameld per stratigrafische eenheid.
Artefacten: organisch	Zie artefacten: anorganisch. Artefacten van organische oorsprong worden geborgen en na overleg met de opdrachtgever zo spoedig mogelijk ter conservering naar een specialist gestuurd.
Paleo-ecologische resten	Kansrijke sporen worden slechts bemonsterd indien sporen ten behoeve van de civieltechnische werkzaamheden weggegraven zullen worden.
Beperkingen	

5. Uitwerking en conservering	
Analyse fysische geografie	Profielen worden uitgewerkt door een fysisch geograaf opdat inzicht wordt verkregen in de stratigrafische context van de archeologische sporen en vondsten.
Structuren en grondsporen	De verzamelde gegevens dienen te worden uitgewerkt om de onderzoeksvragen te beantwoorden.
Artefacten: anorganisch	Alle vondstcategoriën dienen te worden uitgewerkt om de onderzoeksvragen te beantwoorden.
Artefacten: organisch	Zie artefacten: anorganisch
Paleo-ecologische resten	Eventuele monsters worden na selectie aangeboden aan het depot maar dienen niet gewaardeerd of uitgewerkt te worden.
Beeldrapportage (objecttekeningen, foto's, kaarten, e.d.)	Het rapport bevat een locatiekaart, puttenplan, sporenoverzicht, coupes van sporen, profieltekeningen en ander relevant beeldmateriaal.
Conservering geselecteerd materiaal (zie CvAK-leidraad nr. 1)	Alle voor verder onderzoek relevante vondsten dienen geconserveerd te worden en wel zodanig dat ze stabiel blijven en later nog bestudeerd kunnen worden.
Beperkingen	Inzake conservering van vondsten en waardering van monsters is voorafgaand overleg met de opdrachtgever vereist.

6. Eindproduct: rapportage en deponering	
Te leveren product	Rapportage met de gegevens van vondsten en waarnemingen. Bij het eindproduct hoort een bewijs (af te geven door de ontvangende instantie) van overdracht van vondsten en documentatie.
Inhoud eindrapport	Rapportage met de gegevens van vondsten en waarnemingen. Bij het eindproduct hoort een bewijs (af te geven door de ontvangende instantie) van overdracht van vondsten en documentatie. Eindrapport conform KNA 3.1, AB01.
Versijning en oplaag eindrapport	Het eindrapport dient in vijf analoge en één digitaal exemplaar aangeleverd te worden aan de opdrachtgever en één exemplaar aan de RACM en het bevoegd gezag.
Deponering	Vondsten en documentatie dienen te worden aangeleverd aan het Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant, conform KNA 3.1 en de richtlijnen van het Provinciaal Depot Bodemvondsten zoals gedefinieerd in het document <i>Eisen ten behoeve van aanlevering van vondsten en onderzoeksdocumentatie, Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant"</i> . www.erfgoedbrabant.nl/docs/aanleveringsvoorwaarden.doc
Beperkingen	

7. Randvoorwaarden	
Personele randvoorwaarden	Het onderzoek moet verricht worden door een door het SIBK gecertificeerd archeologisch bedrijf en conform de KNA 3.1. Het onderzoek moet uitgevoerd worden door een veldteam geleid door een KNA-archeoloog met ervaring in onderzoek in het riviergebied.
Uitvoeringsperiode opleveringstermijn veldwerk	en Het veldwerk wordt in overleg met de opdrachtgever uitgevoerd. De opdrachtgever dient ten behoeve van de archeologische begeleiding een graafmachine met gladde bak ter beschikking te stellen. De civieltechnische uitvoerder dient de archeologische uitvoerder voldoende tijd te geven voor de noodzakelijke documentatie en berging van archeologische waarden.
Uitvoeringscondities veldwerk	De toegankelijkheid, betredingstoestemming en het milieuraapport worden door de opdrachtgever geregeld. De civieltechnische uitvoerder dient zich in kennis te stellen van kabels en leidingen door middel van een KLIC-melding. De opdrachtnemer neemt kennis van de geldende veiligheidsvoorschriften.

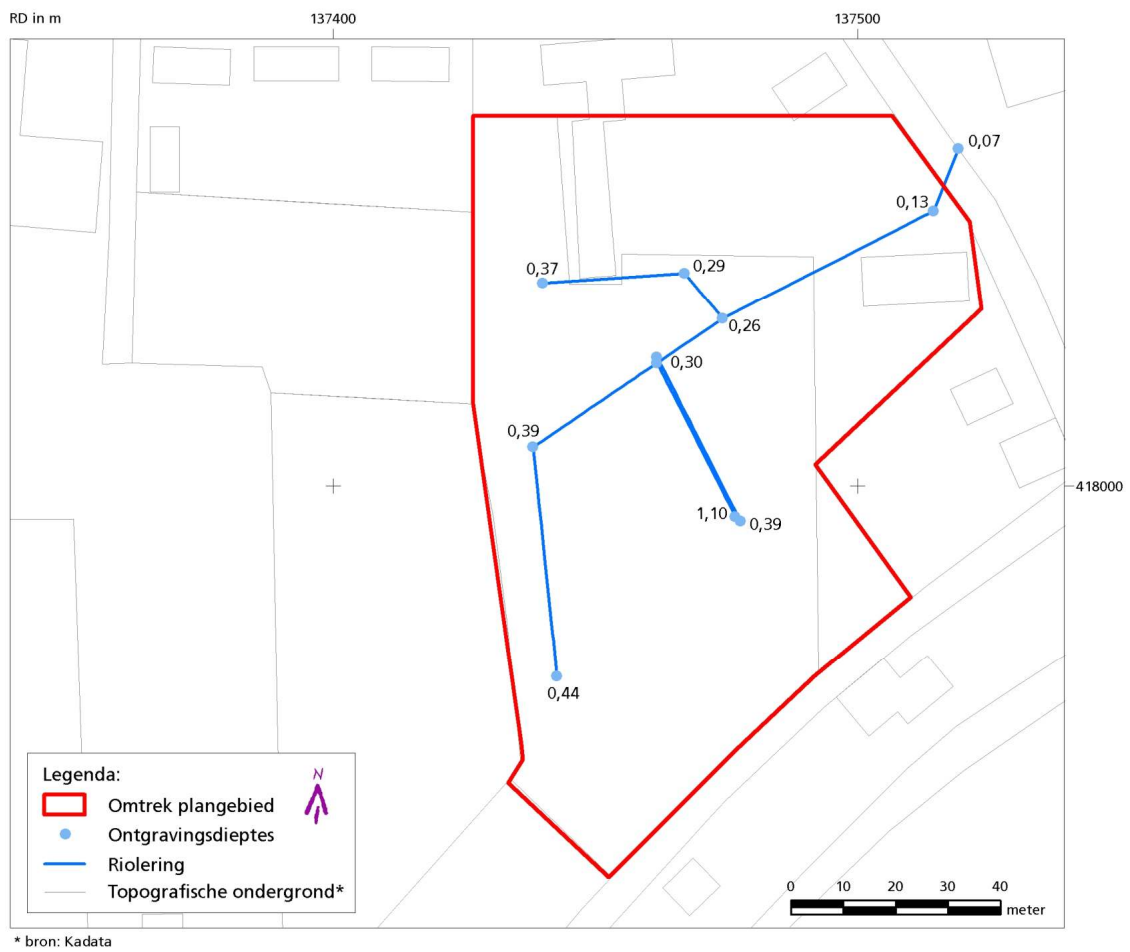
Kwaliteitsbewaking, toezicht, overleg, en evaluatie	<p>Direct na afloop van het veldwerk zullen de resultaten met de opdrachtgever worden geëvalueerd. Tijdens het veldwerk zal dit alleen gebeuren indien bijzondere vondsten en/of grondsporen worden aangetroffen (zie hieronder). De opdrachtgever en het bevoegd gezag zullen op basis van het eindrapport de resultaten toetsen aan dit PvE.</p> <p>De senior KNA-archeoloog van het opgravingsbedrijf is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het archeologisch onderzoek en is tevens verantwoordelijk dat dit voldoet aan de in dit PvE gestelde eisen.</p> <p>Voorafgaand aan het veldwerk wordt, liefst in het veld, met de opdrachtgever overlegd over de praktische zaken van het veldwerk.</p> <p>Indien belangwekkende zaken worden aangetroffen die niet in het PvE waren voorzien vindt overleg plaats met het bevoegd gezag en de opdrachtgever.</p> <p>Het conceptrapport wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de opdrachtgever en het bevoegd gezag. Zonodig zal het bevoegd gezag zich hierover deskundig laten adviseren. De commentaren worden verwerkt in een definitieve rapportage.</p> <p>Minderwerk: Nvt</p> <p>Meerwerk: Conservering van archeologische resten. Voor meerwerk is steeds overleg nodig met de opdrachtgever en het bevoegd gezag.</p>
Selectieprocedure tijdens het veldwerk (i.h.b. bij archeologische begeleiding)	Nvt
Uitvoeringsperiode opleveringstermijn eindrapport	<p>Het rapport (zie KNA 3.1, AB01) dient binnen acht weken na de uitvoering van het veldwerk in conceptvorm gereed te zijn.</p> <p>Eindrapport na goedkeuring door de opdrachtgever met een eindtermijn van drie weken na het verschijnen van het conceptrapport.</p>
Termijn overdracht van vondsten, monsters en documentatie	<p>Uiterlijk twee maanden na inzending van het definitief rapport moeten documentatie en vondsten aangeboden worden aan het depot, conform specificatie aanleveren vondsten en monsters (DS02, DS03), overeenkomstig KNA 3.1. en de richtlijnen van het Provinciaal Depot Bodemvondsten zoals gedefinieerd in het document <i>Eisen ten behoeve van aanlevering van vondsten en onderzoeksdocumentatie, Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant</i>".</p> <p>www.erfgoedbrabant.nl/docs/aanleveringsvoorwaarden.doc</p>
Procedure toetsing eindproduct door bevoegd gezag	De uitvoerder overhandigt na goedkeuring van het conceptrapport aan het bevoegd gezag het eindrapport en de bewijzen van overdracht van vondsten en documentatie. Het eindrapport dient in ieder geval binnen twee jaar na afronding van het veldwerk opgeleverd te worden.

8. Wijzigingen na evaluatie

Wijzigingen tijdens het veldwerk	Indien belangwekkende zaken worden aangetroffen die niet in het PvE waren voorzien vindt overleg plaats met het bevoegd gezag en de opdrachtgever.
Procedure van wijziging na de evaluatiefase van het veldwerk	
Procedure van wijziging tijdens uitwerking en conservering	Kwetsbaar vondstmateriaal dient zodanig te worden geconserveerd dat de toestand stabiel blijft. De keuze van de te conserveren vondsten wordt door een seniorarcheoloog bepaald in overleg met de periode- en/of materiaalspecialist en het bevoegd gezag.

9. Literatuur en bijlagen

Literatuur	<p>N. Krekelbergh en H. Vanneste, 2006. Wijk en Aalburg (NB), Taxhof. Archeologisch proefsleuvenonderzoek. Bilanrapport 2006/151.</p> <p>Van Dijk, X.C.C., 2005. Plangebied Polstraat te Wijk en Aalburg. Gemeente Aalburg. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-Notitie 977.</p>
Lijst van bijlagen	Figuur 1: Locatie toekomstige riolering.

Figuur 1: Locatie toekomstige riolering.

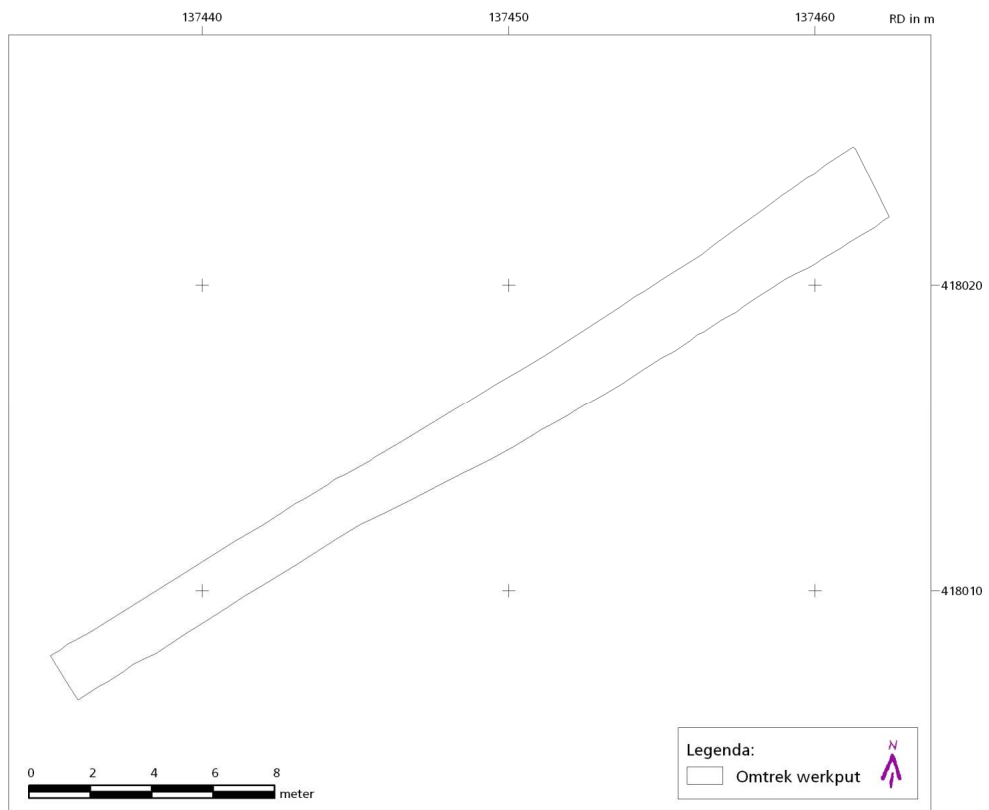

Bijlage 3: Vondstenlijst

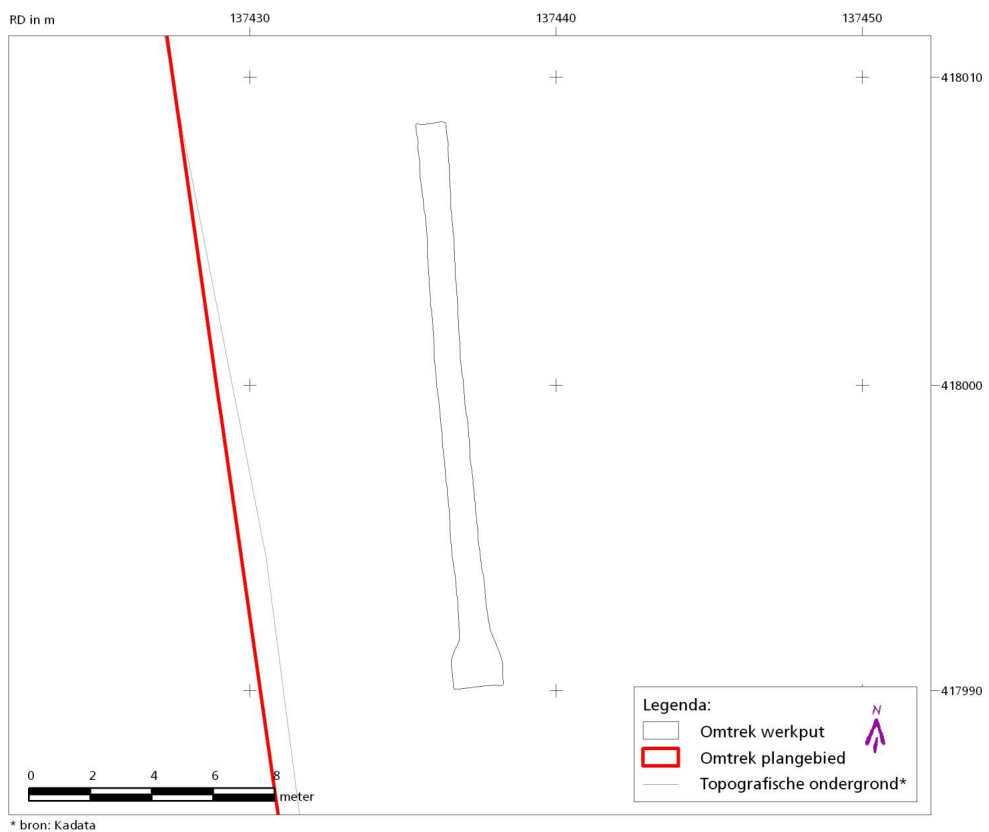
Vondstnummer	ABR	Gloabaal	Specifiek	Materiaal	Soort	Aantal	Fragment	Opmerkingen	Herkomst	Dateringen
1	XXX	MXX/SLAK	MPB	Lood	kogel	1		metaaldetector stort		
1	XXX	MXX/SLAK	MPB	Lood	munt	1		metaaldetector stort		
1	XXX	MXX/SLAK	MXX	Onbekend	gesp	1	gesp	metaaldetector stort		
1	MUNT	MXX/SLAK	MCU	Koper	munt	1		metaaldetector stort		1825
1	MUNT	MXX/SLAK	MCU	Koper	munt	1		metaaldetector stort	Zeeland	

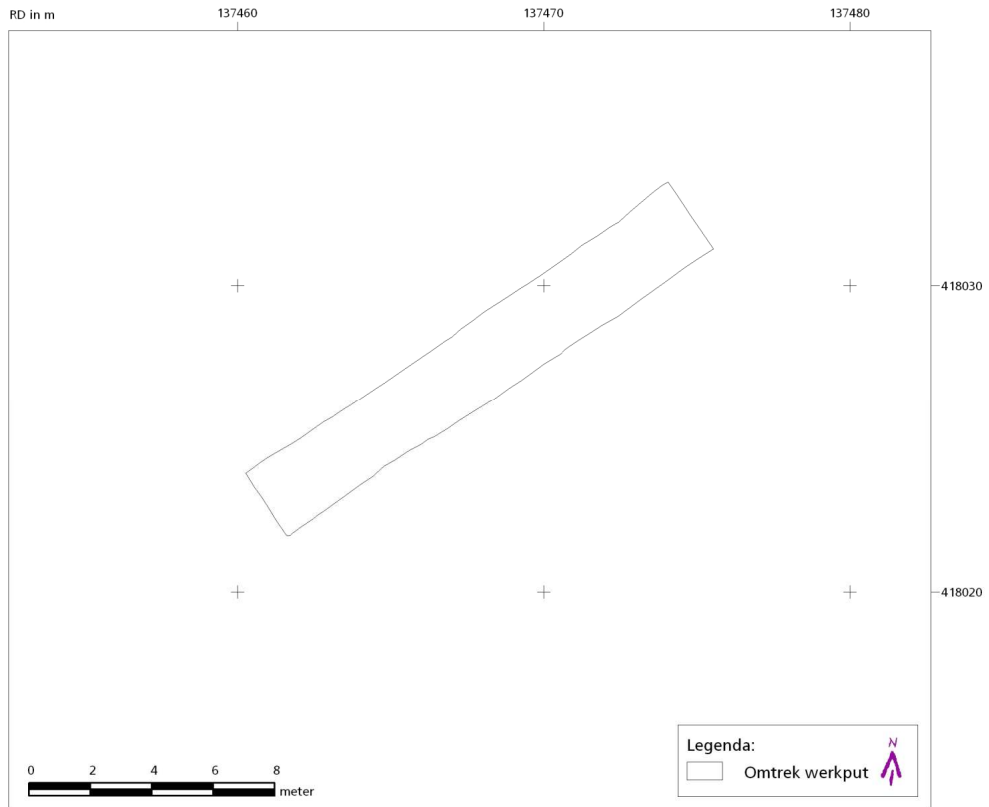
Bijlage 4: Vlaktekeningen

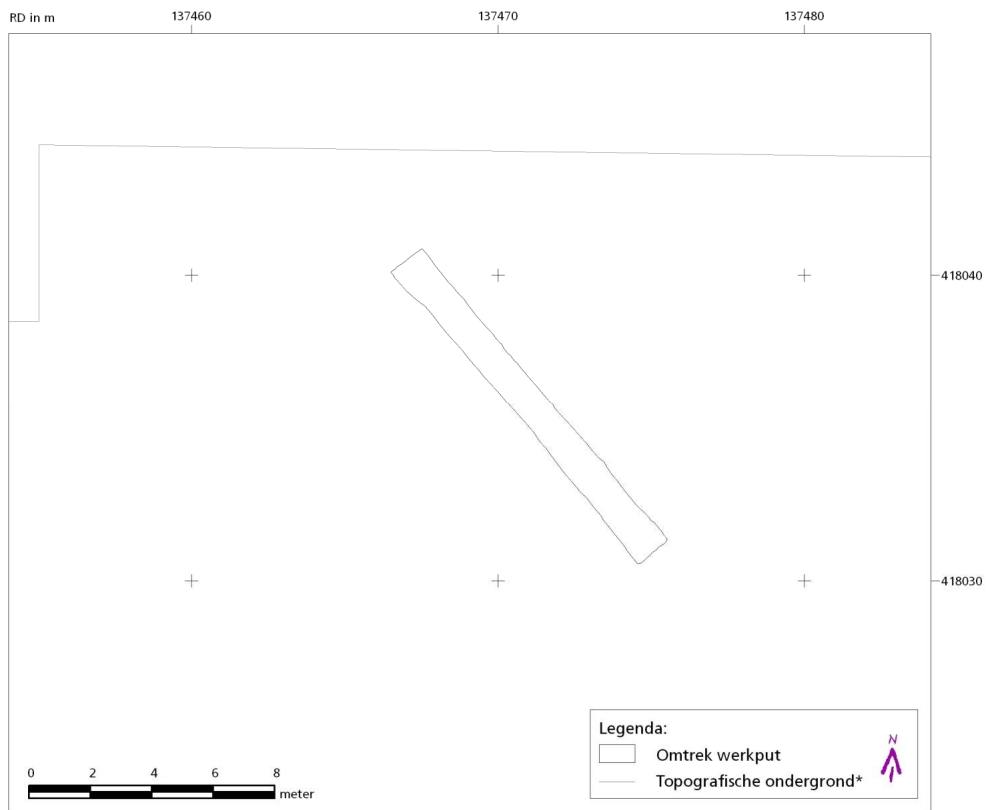
Sleuf 1, vlak 1.

Sleuf 2, vlak 1

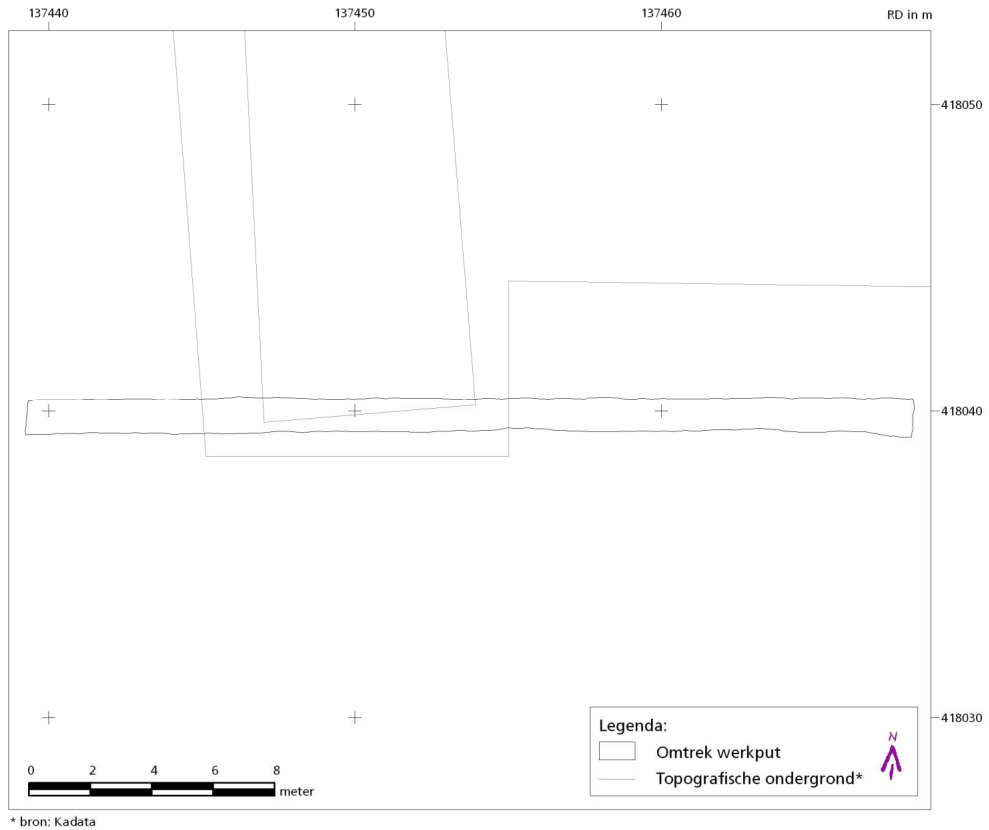
Sleuf 3, vlak 1.

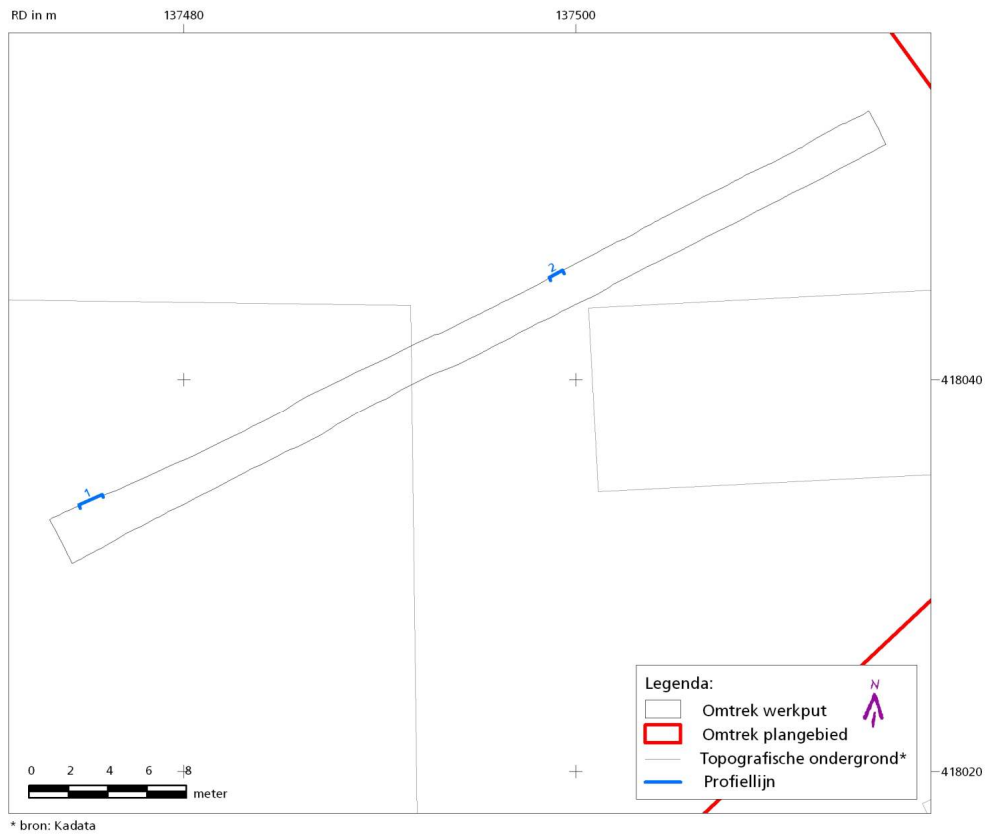
* bron: Kadata

Sleuf 4, vlak 1.

Sleuf 5, vlak 1.

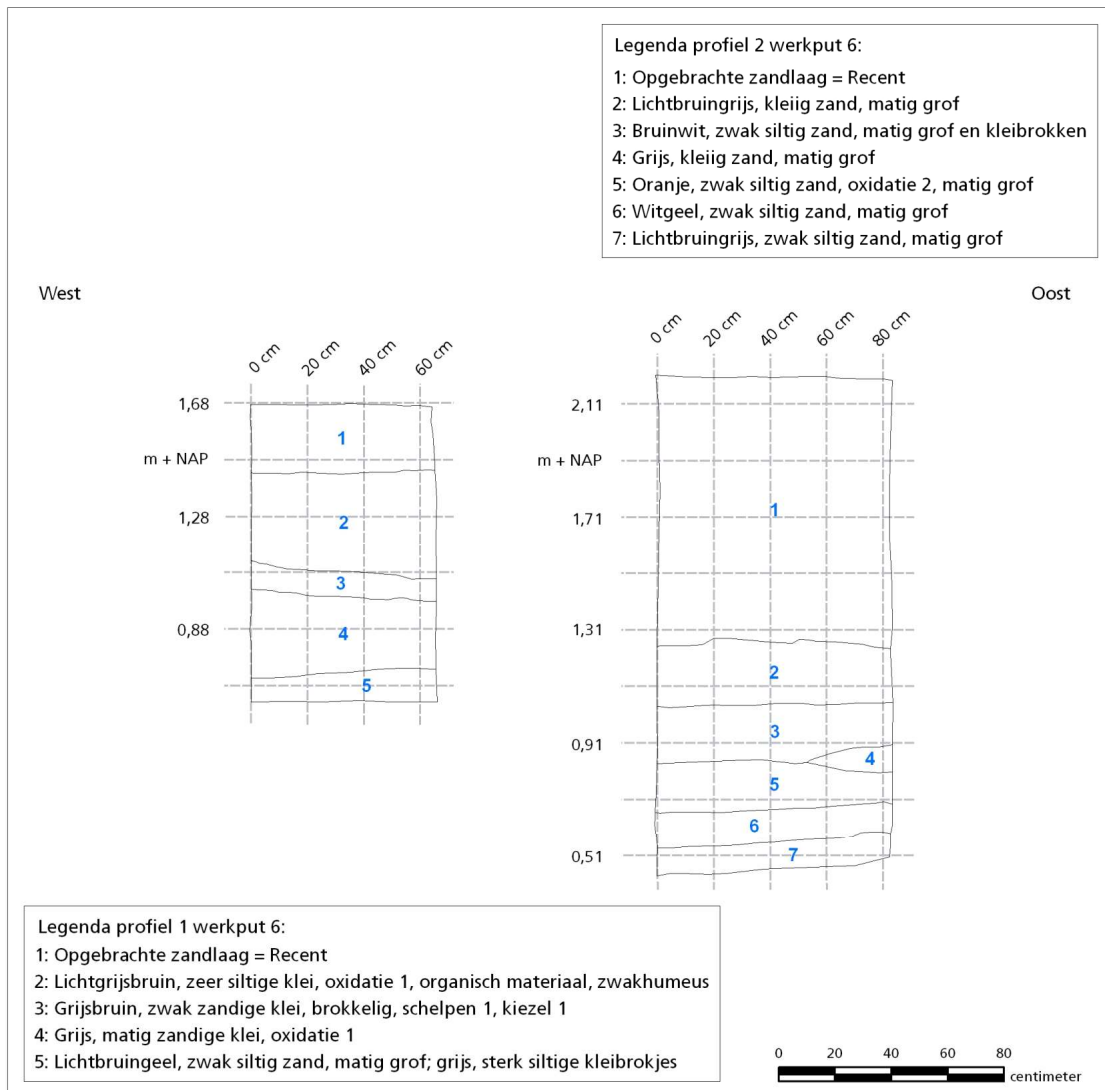

Sleuf 6, vlak 1.

Sleuf 7, vlak 1.

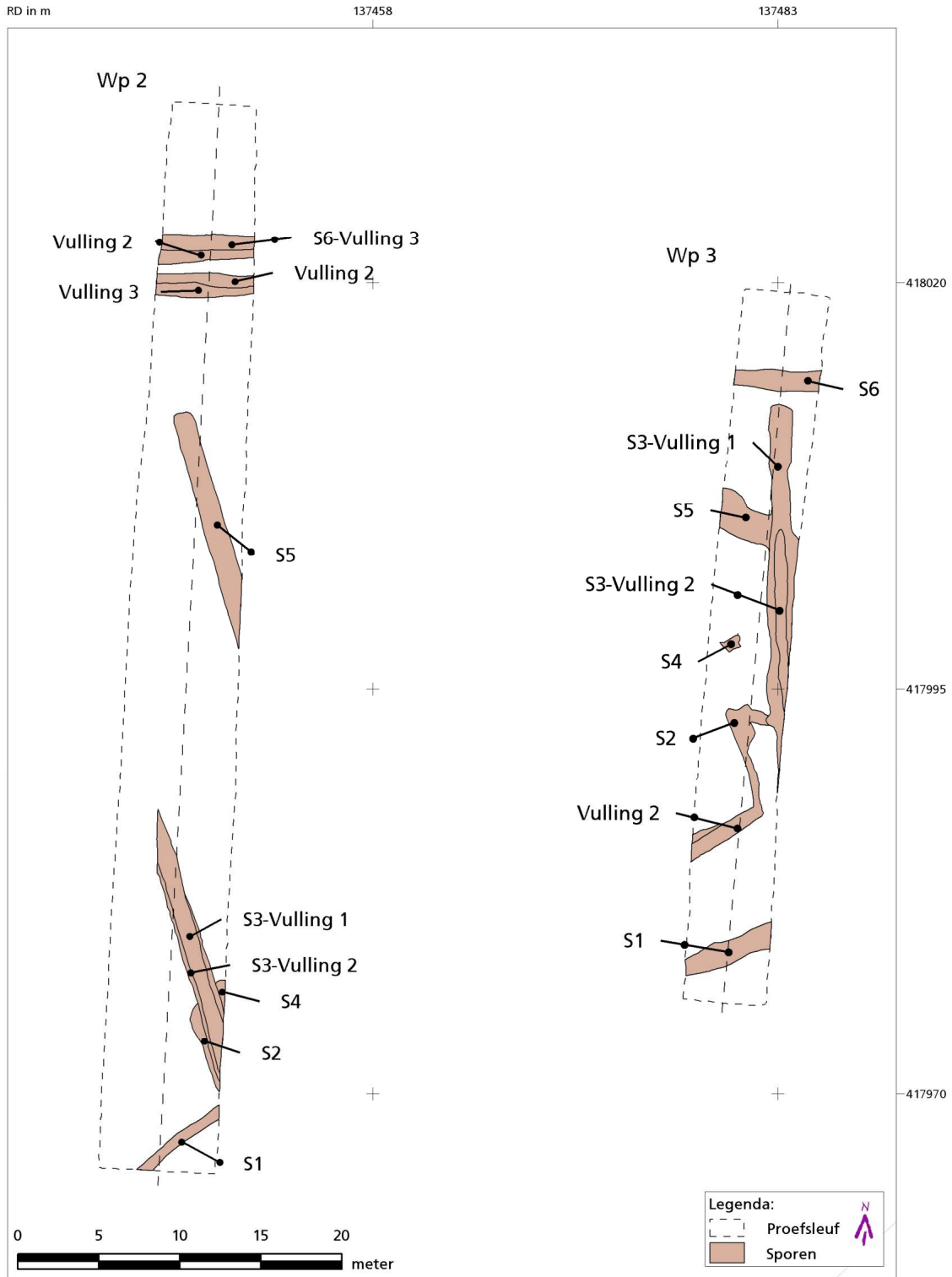
Bijlage 5: Profielen

Profielen 1 en 2 sleuf 6.

Bijlage 6: Vlaktekeningen proefsleuvenonderzoek

Bijlage 7: Overzicht archeologische perioden

Periode		Code
Paleolithicum	Tot 8800 vC	PALEO
Paleolithicum Vroeg	Tot 300.000 C14	PALEOV
Paleolithicum Midden	300.000 - 35.000 C14	PALEOM
Paleolithicum Laet	35.000 C14 – 8800 vC	PALEOL
Mesolithicum	8800 – 5300 vC	MESO
Mesolithicum Vroeg	8800 – 7100 vC	MESOV
Mesolithicum Midden	7100 – 6450 vC	MESOM
Mesolithicum Laet	6450 – 5300 vC	MESOL
Neolithicum	5300 – 2000 vC	NEO
Neolithicum Vroeg	5300 – 4200 vC	NEOV
Neolithicum midden	4200 – 2850 vC	NEOM
Neolithicum Laet	2850 – 2000 vC	NEOL
Bronstijd	2000 – 800 vC	BRONS
Bronstijd Vroeg	2000 – 1800 vC	BRONSV
Bronstijd Midden	1800 – 1100 vC	BRONSM
Bronstijd Laet	1100 – 800 vC	BRONSL
IJzertijd	800 – 12 vC	IJZ
IJzertijd Vroeg	800 – 500 vC	IJZV
IJzertijd Midden	500 – 250 vC	IJZM
IJzertijd Laet	250 – 12 vC	IJZL
Romeinse Tijd	12 vC – 450 AD	ROM
Romeinse Tijd Vroeg	12 vC – 70 AD	ROMV
Romeinse Tijd Midden	70 – 270 AD	ROMM
Romeinse Tijd Laet	270 – 450 AD	ROML
Middeleeuwen	450 – 1500 AD	XME
Middeleeuwen Vroeg	450 – 1050 AD	VME
Middeleeuwen Vroeg A	450 – 525 AD	VMEA
Middeleeuwen Vroeg B	525 – 725 AD	VMEB
Middeleeuwen Vroeg C	725 – 900 AD	VMEC
Middeleeuwen Vroeg D	900 – 1050 AD	VMED
Middeleeuwen Laet	1050 – 1500 AD	LME
Middeleeuwen Laet A	1050 – 1250 AD	LMEA
Middeleeuwen Laet B	1250 – 1500 AD	LMEB
Nieuwe Tijd	1500 – heden	NT
Nieuwe Tijd A	1500 – 1650 AD	NTA
Nieuwe Tijd B	1650 – 1850 AD	NTB
Nieuwe Tijd C	1850 – heden	NTC
Onbekend		XXX

Bijlage 8: Overzicht geologische perioden

Periode			C-14 jaren voor heden
Holoceen	Postglaciaal		10.000 – heden
			10.000 – heden
		Subatlanticum	3.000 – heden
		Subboreaal	5.000 – 3.000
		Atlanticum	5.000 – 7.500
Pleistoceen	Weichselien	Boreaal	9.000 – 7.500
		Preboreaal	9.000 – 10.000
			2,3 mlj – 10.000
			75.000 – 10.000
	Eemien	Late Dryas	11.000 – 10.000
		Allerød	12.000 – 11.000
		Bolling	13.000 – 12.000
			100.000 – 75.000
Saalien		250.000 – 100.000	